



**Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας**

Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

Θέμα: Η αρχή του νόμιμου δικαστή



Εισηγητής :Καμπέλη Κωνσταντίνα

Σπουδαστής : Αμαργιωτάκη Μαρία

Ηράκλειο Δεκέμβριος 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1.Πρόλογος.....σελ 2
2.Ιστορική αναδρομή στην έννοια του «νόμιμου δικαστή».....σελ3

3. Η αρχή του νόμιμου δικαστή

- I. Η έννοια και οι συνέπειες της αρχής του νόμιμου δικαστή... σελ4-6
II. Κανόνες που συγκροτούν το ισχύων νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα. Σχετικές συνταγματικές διατάξειςσελ 7
III. Συγκριτικά στοιχεία.....σελ 8-9

4. Δικαστικές επιτροπές – έκτακτα δικαστήρια

- I. Έννοια δικαστηρίων.
II. Υποκατάστατα των νόμιμων τακτικών δικαστηρίων.....σελ10
III. Απαγόρευση δικαστικών επιτροπών και έκτακτων δικαστηρίων.....σελ11-12
IV. Εξαιρετικά δικαστήρια.....σελ15-16

5. Έκταση της ισχύος και της Συνταγματικής προστασίας του άρθρου 8 του Συντάγματος

- I. Ο νόμιμος δικαστής ως θεμελιώδες ατομικό δικαίωμασελ17
II. Ο νόμιμος δικαστής ως θεσμική εγγύηση.....σελ18-21
III. Φορείς δικαιώματοςσελ 22
IV. Ζήτημα αναστολής άρθρου 8.....σελ 23
V. Κατοχύρωση της αρχής του φυσικού δικαστή στην ΕΣΔΑ.....σελ24-25

6. Επίλογος- Συμπεράσματα.....σελ 27

- 7.Βιβλιογραφία.....σελ 28

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η αρχή του νόμιμου δικαστή αποτελεί ένα θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα, και χάρις σ' αυτό, παρέχονται τα εγγύα σε κάθε άτομο να δικαστεί από αμερόληπτο και αντικειμενικό δικαιοδοτικό όργανο- που είναι εκ των προτέρων καθορισμένο- πριν καν την κατάθεση αγωγής –κατοχυρώνει τη δίκαιη απονομή δικαιοσύνης και εγγυάται το δικαίωμα κάθε ατόμου για την παροχή δικαστικής προστασίας.

Σκοπός του άρθρου 8 παρ.1, του Συντάγματος είναι να αποτρέψει οποιαδήποτε επέμβαση κατά την απονομή δικαιοσύνης και παράλληλα να διασφαλίσει την αμερόληπτη κρίση των ατόμων που έχουν προσφύγει σε αυτή.

2.Ιστορική ανάδρομη στην έννοια του νόμιμου δικαστή

Το εγχείρημα της ιστορικής επισκόπησης της αρχής του νόμιμου η φυσικού δικαστή ισοδυναμεί με την καταγραφή της εξέλιξης της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων, κατά τους πέντε τελευταίους αιώνες. Αρχικά αξίζει να αναφέρουμε ότι η αρχή του νόμιμου δικαστή οδηγεί στη εποχή του Μεσαίωνα και ανευρίσκεται εν σπέρματι σε δύο αγγλικά κείμενα: την Magna Carta (Μέγα Χάρτη) του 1215 που προέβλεψε ορισμένες ποινικές δικαιοδοσίες είτε γενικές είτε ειδικές για τους κόμητες και τους βαρόνους (άρθρα 14 και 29) καθώς και στον « Κατάλογο των Δικαιωμάτων» της 13^{ης} Φεβρουαρίου 1689 που καταδίκασε ρητά (σημείο 3) τις κάθε είδους δικαστικές επιτροπές ως «παράνομες και ολέθριες»

Αρχικά η διασφάλιση του νόμιμου δικαστή συναντάται σε μοναρχικά πολιτεύματα όπου απέβλεπε στην κατοχύρωση ορισμένων δικονομικών προνομίων των ευγενών, της Καθολικής Εκκλησίας και των Συντεχνιών. Με τη σύγχρονη μορφή της η αρχή του νόμιμου δικαστή εμφανίζεται στη Γαλλία, στα Συντάγματα της Επαναστατικής περιόδου του 1791 και του έτους 1795 καθώς και αργότερα με τους Γαλλικούς Συνταγματικούς Χάρτες του 1814, του 1830 και το δημοκρατικό Σύνταγμα του 1848. Η αρχή του νόμιμου δικαστή απαντάται επίσης στο Βελγικό Σύνταγμα του 1831 όπου και την παρέλαβαν και τα Συντάγματα των άλλων Ευρωπαϊκών κρατών. Στην Ελλάδα η αρχή του νόμιμου δικαστή καθιερώθηκε ήδη στα επαναστατικά Συντάγματα (Νόμος της Επιδαύρου του 1822, του Αστρους του 1823) της Τροίζηνας του 1827 (άρθρα 22 και 138) και το «Ηγεμονικό» Σύνταγμα του 1831 (άρθρα 39 και 285). Στη σημερινή της μορφή η αρχή για πρώτη φορά διακηρύχθηκε στο Σύνταγμα του 1831 και εν συνεχεία επαναλήφθηκε σε όλα τα μεταγενέστερα Ελληνικά Συντάγματα.

3. Η αρχή του νόμιμου δικαστή

I. Η έννοια και οι συνέπειες της αρχής του νόμιμου δικαστή

Ορισμός –διασαφήνιση της έννοιας

Νόμιμος δικαστής είναι «εκείνος που οριζόμενος από τούς εν γένει νόμους (ουσιαστικούς η δικονομικούς) που εκάστοτε ισχύουν, είναι –καθ' ύλην η κατά τόπο βάσει οποιουδήποτε άλλου κριτηρίου - αρμόδιος να δικάσει κάθε άλλη υπόθεση όμοια , από άποψη περιεχομένου η προσώπου με συγκεκριμένη υπόθεση , για την οποία πρόκειται κάθε φορά.¹ Δηλαδή η αρχή του φυσικού η νόμιμου δικαστή σημαίνει ότι το δικαστήριο² ενώπιον του οποίου θα γίνει η συζήτηση της υπόθεσης και το οποίο θα εκδώσει την απόφαση καθορίζεται από τον νόμο εκ των προτέρων «σε ανύποπτο χρόνο πριν την έναρξη η την πιθανολόγηση μελλοντικής έναρξης της εκκρεμοδικίας συγκεκριμένης διαφοράς»³ Αυτό το ορίζουν όχι μόνο το Σύνταγμα αλλά ρητώς και οι δικονομικοί νόμοι. Αντίκειται , επομένως προς τη Συνταγματική αρχή του α.8.Συντα

¹ Ν.Ι. Σαρίπολος, «Πραγματεία του Συνταγματικού Δικαίου», τ.Γ', σ.223

² Ο Κ. Μπέης στον «Ερμηνευτικό σχολιασμό του άρθρου 8 του Συντάγματος» όπου αναφέρεται σε έννομες σχέσεις που διέπονται από το ιδιωτικό δίκαιο, αναλύει τους συνταγματικούς περιορισμούς υπό τους οποίους έχει ανατεθεί στα δικαστήρια να απονέμουν δικαιοσύνη και προσεγγίζει αφενός την έννοια των δικαστηρίων, που ορίζει ως «όργανα κρατικής εξουσίας για τη δεσμευτική διάγνωση των θιγομένων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, τα οποία συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές και λειτουργούν κατά τους όρους των άρθρων 20§1, 87§§1 και 2, καθώς και 93§2 ως 4Σ.» και αφετέρου ποια κρατικά όργανα δεν είναι δικαστήρια κατά το Σύνταγμα.

³ Πρβλ .ΑΠ 362/1995, Υπερασπ.1996-I, σ. 487, και Κ.Μπεης , in Μπεης, Καλαβρός, Σταματόπουλος , «Δικονομία ...» §11.8.2, σ. 187 επ.

Οι δικαστές πρέπει να είναι εκ των προτέρων αντικειμενικά καθορισμένοι και από πριν γνωστοί ώστε , να υπάρχουν τα εγγύα της αντικειμενικής εκδικάσεως της υποθέσεως και να προστατευθεί το έννομο αγαθό της δίκαιης δίκης και ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Συνέπεια αυτών είναι ότι απαγορεύεται η αφαίρεση του νόμιμου δικαστή που επιτάσσει το Σύνταγμα και καθορίζει ως αρμόδιο ο νόμος. Η διάταξη του α.8 Συντα αποσκοπεί στην προστασία του ατόμου καθώς κάνει αναφορά στην ποινική δίκη, διοικητική - πειθαρχική και αστική και θεσπίζει κανόνα εξουσία να επιλέγουν οι ίδιοι το δικαστήριο η τους δικαστές που θα τους δικάσει κατά τις επιθυμίες τους, ως εκ τούτου είναι προφανές ότι μια τέτοια ευχέρεια επιλογής, δηλαδή δικαστηρίου και δικαστών από τους διαδίκους θα υπονόμει την ορθή λειτουργία της δικαιοσύνης

I. Κανόνες που συγκροτούν το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα. Σχετικές Συνταγματικές Διατάξεις

Το ισχύον Ελληνικό δίκαιο, αναφορικά με την αρχή του νόμιμου δικαστή, διέπεται από το άρθρο 8 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των 28 Δικαιωμάτων του Ανθρώπου⁴(ΕΣΔΑ) η οποία έχει κυρωθεί με το νόμο 2329/53 και με το ΝΔ 53/1974, έχει αυξημένη τυπική νομοθετική δύναμη κατά το άρθρο 28 παρ 1 του Συντάγματος και ορίζει σχετικά, ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεση του να δικαστεί δικαίως δημόσια και μέσα σε λογική προθεσμία από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που λειτουργεί νομίμως και το οποίο θα αποφασίσει είτε για αμφισβητήσεις ,σχετικές με τα αστικής φύσης δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του είτε για τη βασιμότητα κάθε ποινικής φύσης κατηγορίας εναντίον του. *Η αυτοτελής θεώρηση και παρατήρηση του άρθρου 8 του Συντάγματος.* Η πραγματική κατανόηση και λειτουργία του άρθρου προϋποθέτει την ισχύ ενός πρωταρχικού κανόνα δικαίου, με αυξημένη τυπική δύναμη. Αφετηρία του κανόνα αυτού, είναι η αρχή ότι, όταν θίγονται τα δικαιώματα η τα συμφέροντα που το ουσιαστικό δίκαιο εν γένει (ουσιαστικό η δημόσιο) αναγνωρίζει στα πρόσωπα, η ανωμαλία που προκύπτει σχετικώς αίρεται με τη δεσμευτική δικαστική διάγνωση του αν ισχύουν πραγματικά ή όχι οι διαταρασσόμενες έννομες σχέσεις. Η δεσμευτική αυτή διάγνωση ,εξοπλισμένη με τη δύναμη που της παρέχει το δεδικασμένο , συνιστά τον πυρήνα της απονομής της δικαιοσύνης , και μάλιστα από τακτικά δικαστήρια , που ως πάγια και άμεσα όργανα , έχουν καθιρθυθεί πριν από την έναρξη των εκάστοτε δικών και λειτουργούν με εγγυήσεις αμερόληπτης και ορθής κρίσης. Τον κανόνα αυτό εκφράζουν από κοινού τα άρθρα 20 παρ.1, 26 παρ.3, 87παρ.1, 2 και 93 του Συντάγματος

⁴ Έτσι κατά την ερμηνεία του Συντάγματος Μαυρία /Κασιμάτη/Μπέη. Αντίθετη άποψη Γεωργόπουλου ,Επίτομο Συνταγματικό δίκαιο, 5^η έκδοση ,1993,σελ.476

II. Συγκριτικά Στοιχεία

Κατά το άρθρο 8 τα ισχύοντος Βελγικού Συντάγματος του 1831 κανένας δεν μπορεί να στερηθεί χωρίς τη θέληση του το δικαστή που του ορίζει ο νόμος», και στο άρθρο 94 « κανένα δικαστήριο και κανένα δικαιοδοτικό όργανο δεν μπορεί να ιδρυθεί παρά δυνάμει νόμου. Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια με οποιοδήποτε όνομα δεν επιτρέπεται να συσταθούν». Το Βέλγικο Σύνταγμα αποτέλεσε το πρότυπο για τα περισσότερα Συνταγματικά κείμενα του Ευρωπαϊκού χώρου. Έτσι την παραπλήσια διατύπωση με αυτό συναντάμε σε πολλά συντάγματα συμπεριλαμβανομένου και του Ελληνικού. Κατά το άρθρο 101 του γερμανικού θεμελιώδους νόμου της Βόννης του 1949 «1. απαγορεύονται τα εξαιρετικά δικαστήρια, κανένας δεν αφαιρείται από το νόμιμο δικαστή του. 2. Δικαστήρια ειδικής δικαιοδοσίας ιδρύονται μόνο με νόμο». Κατά τα άρθρα 24 παρ.1 και 2 του ισπανικού συντάγματος του 1978 «1. όλοι έχουν το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής προστασίας από τους δικαστές και από τα δικαστήρια, ώστε να μπορούν να ασκούν τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα τους. Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται η άρνηση αυτής της έννομης προστασίας. 2. Όλοι έχουν το δικαίωμα να προσφύγουν στον τακτικό δικαστή που έχει προκαθοριστεί από το νόμο και απαγορεύονται τα δικαστήρια τιμής στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης και των επαγγελματικών οργανώσεων». Κατά το άρθρο 8 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «καθένας έχει το δικαίωμα να ασκεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια κατά των πράξεων που παραβιάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία του

αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και ο νόμος» και κατά το άρθρο 10 « καθένας έχει δικαίωμα με πλήρη ισότητα, να εκδικάζεται η υπόθεση του δίκαια και δημόσια ,από δικαστήριο ανεξάρτητο και αμερόληπτο , που θα αποφασίσει είτε για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, είτε σε περίπτωση ποινικής διαδικασίας , για το βάσιμο της κατηγορίας που στρέφεται εναντίον του».

4. Δικαστικές επιρρεπές και έκτακτα δικαστήρια

I. Έννοια των δικαστηρίων

Για τον προσδιορισμό των δικαστηρίων ως οργάνων απονομής δικαιοσύνης είναι αναγκαίο να συνεκτιμηθούν ορισμένοι περιορισμοί τους οποίους θέτει το ίδιο το Σύνταγμα και με τους οποίους έχει ανατεθεί στα δικαστήρια η απονομή δικαιοσύνης. Οι περιορισμοί⁵ αυτοί είναι

1. Τα δικαστήρια συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές (άρθρο 87 παρ.1 Σ)
2. δικαστές οι οποίοι συγκροτούν τα δικαστήρια απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία (άρθρο 87 παρ.1 Σ)
3. ενώπιον των δικαστηρίων έχει τη δυνατότητα να προσφύγει και να ακουστεί ο καθένας του οποίου θίγονται δικαιώματα η συμφέροντα (άρθρο 20 παρ.1 Σ)
4. οι συνεδριάσεις των δικαστηρίων είναι κατ' αρχήν δημόσιες (άρθρο 93 παρ.2 Σ) ενώ οι αποφάσεις τους έχουν ανεπιφύλακτη δημοσιότητα (άρθρο 93 παρ.3 Σ)
5. οι αποφάσεις των δικαστηρίων πρέπει να είναι ειδικώς και εμπειστατωμένως δικαιολογημένες (άρθρο 93 παρ.3 Σ)
6. οι αιτιολογίες των δικαστών πρέπει να στηρίζονται στο Σύνταγμα και στους νόμους εκείνους το περιεχόμενο των οποίων δεν είναι αντίθετο με το Σύνταγμα(άρθρο 87 παρ.2, 93 παρ.4)

Καταλήγοντας, βάσει των ανωτέρω παρατηρήσεων δικαστήρια κατά το Ελληνικό Σύνταγμα 1975/1986/2001, είναι εκείνα τα όργανα κρατικής εξουσίας για τη δεσμευτική διάγνωση των θιγόμενων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων τα οποία συγκροτούνται από τους τακτικούς δικαστές και λειτουργούν κατά τους όρους των άρθρων 20 παρ.1, 87 παρ.1,2, 93 παρ.2 έως 4 του Συντάγματος

⁵ Βλ. Μαυριάς/Κασιμάτης/Μπεης, ερμηνεία του Συντάγματος, 2001

II. Υποκατάστατα των νόμιμων τακτικών δικαστηρίων

Σε ορισμένες περιπτώσεις το Σύνταγμα «ανέχεται» την απονομή δικαιοσύνης από όργανα τα οποία δεν μπορούν να χαρακτηριστούν δικαστήρια υπό την έννοια των άρθρων 8 παρ.1, 26 παρ.3, 87παρ.1 2 και 93 του Συντάγματος. Τέτοια όργανα αποτελούν κατά πρώτο λόγο οι δικαστές , που ορίζονται από τους διαδίκους .

Έχει ευρύτατα διατυπωθεί όμως και η άποψη ότι οι διαιτητές εμπίπτουν στην έννοια του νόμιμου δικαστή κατά το άρθρο 8 παρ. 1 Σ⁶ με κυριότερο επιχείρημα υπέρ της άποψης αυτής ότι οι δικαστές , υπόκεινται σε νομοθετική ρύθμιση της οποίας η τήρηση είναι ακριβώς προϋπόθεση προκειμένου να επέλθει το δεδικασμένο και η εκτελεστότητα της διαιτητικής απόφασης. Όμως και η θέση αυτή δεν είναι πειστική⁷. Και αυτό γιατί τόσο το τακτικό δικαστήριο , όσο και τα φυσικά πρόσωπα των δικαστών που το απαρτίζουν, τότε μόνο συνιστούν την έννοια του νομίμου δικαστή , όταν προκαθορίζεται με το νόμο με ρύθμιση γενική και αφηρημένη και με αντικειμενικά μέτρα έτσι ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος να εκδικάζεται συγκεκριμένη διαφορά από δικαστήριο «της τελευταίας στιγμής», που έχει δηλαδή συγκροτηθεί για να δικάσει συγκεκριμένη διαφορά, για την οποία έχει ενδεχομένως ιδιαίτερο ενδιαφέρον η εκτελεστική εξουσία .

Είναι φανερό ότι τα στοιχεία , που προσδιορίζουν το όργανο και τα πρόσωπα που πρόκειται να ασκήσουν την δικαστική εξουσία , προτού ανακύψει η διαφορά και μάλιστα με κριτήρια απροσωπώληπτα, λείπουν ολοκληρωτικά στην περίπτωση της διαιτησίας. Πραγματικά ο προσδιορισμός των διαιτητών γίνεται αφού ήδη έχει

⁶ Ετσι Γ. Βεργιενιώτης , Διαιτητική πραγματογνωμοσύνη, 1981,σελ 247. Κ.Κεραμέας , «Νομοθετική Κατάργησις συμφωνίας περί διαιτησίας ζήτημα εκ του νόμου141/ 1975» Αρμ 31,176. Κ.Γιαννόπουλος «παρατηρήσεις επί της ΣΤΕ 3132/1989» ΔΦΝ 44,37

⁷ Βλ. Δατόγλου Διοικητικό δικονομικό δίκαιο 1994 σελ42 επ.,Μπέης , Τα συνταγματικά θεμέλια της δικαστικής προστασίας , Αφιέρωμα εις Γ. Οικονομόπουλο Αθήνα-Κομοτηνή 1981,σελ 214

γεννηθεί ορισμένη διαφορά που χρίζει διαιτητικής επιλύσεως, και πάντως όχι με μέτρα αντικειμενικά , αλλά με τις υποκειμενικές προτιμήσεις του κάθε διαδίκου που ενδιαφέρεται βεβαίως να επιλέξει ως διαιτητή το πρόσωπο εκείνο που θα διάκειται ευνοϊκώς απέναντι του και αντιστοίχως με στάση επιφυλακτικότητας απέναντι στον αντίδικο του.

Οι διαιτητές λοιπόν δεν είναι ο νόμιμος δικαστής που προβλέπει το άρθρο 8 παρ. 1Σ., αλλά έχει επιλέξει αδέσμευτα σύμφωνα με τις επιταγές των διαδίκων και αφηρημένων κανόνων που περιέχονται στους νόμους. Συνεπώς συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι με τη διαιτητική συμφωνία, οι διάδικοι αποξενώνονται από το δικαστή που διαφορετικά θα τους όριζε ο νόμος κατά την έννοια του άρθρου 8 παρ.1 Σ, αφού με τη διαιτητική συμφωνία τους αφαιρούν την ήδη προσδιορισμένη ή οριστική διαφορά τους από τη δικαιοδοσία αυτού ακριβώς του νόμιμου δικαστή.

III. Απαγόρευση δικαστικών επιτροπών και έκτακτων δικαστηρίων

Κατά τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 8 "Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια με οποιοδήποτε σώμα δεν επιτρέπεται να συσταθούν" η διάταξη αυτή εκφράζει 'αποθετικά μέρος του περιεχομένου της πρώτης παραγράφου, τη συγκεκριμενοποιεί ενώ καλύπτεται ήδη νοηματικά από την πρώτη παράγραφο⁸. Ιστορικά αναφέρεται στην συχνότερη μορφή παραβιάσεως της αρχής του νομίμου δικαστή και γι αυτό συναντάται πολύ συχνότερα στα σύγχρονα συντάγματα⁹, το άρθρο 8 απαγορεύει όχι μόνο τα «έκτακτα δικαστήρια» αλλά και τις «δικαστικές επιτροπές». Οι «δικαστικές επιτροπές» όμως είναι επιτροπές που έχουν δικαιοδοτικές αρμοδιότητες χωρίς να είναι δικαστήρια, χωρίς δηλαδή να έχουν συγκροτηθεί από τακτικούς δικαστές που απολαμβάνουν λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας.

Επομένως αντίκεινται στις διατάξεις των άρθρων 26, παρ 3 και 87, παρ 1 Συντ, που επιφυλάσσουν την άσκηση της δικαστικής λειτουργίας και την απονομή δικαιοσύνης αποκλειστικά σε δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές που απολαύουν λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας. Οι «δικαστικές επιτροπές» είναι δηλαδή ήδη βάσει αυτών των γενικών διατάξεων απαγορευμένες.

Ιστορικά πρόκειται για ειδικές επιτροπές που αποτελούνταν εν μέρει ή και στο σύνολο τους από μη δικαστές όπως ιδιώτες, πολιτικούς στρατιωτικούς υπαλλήλους, δημόσιους λειτουργούς, με προειλημμένη την καταδικαστική ή την αθωωτική απόφαση¹⁰

⁸ Βλέπε ενδεικτικά Α. Μάνεσης, σ. 218, «Συνταγματικά Δικαιώματα», ά, και Π. Δάτογλου, «Συνταγματικό Δίκαιο»§1544

⁹ Πρβλ. αρθρα 94 εδ.2 βλέπ. Συβρ., 101 παρ.1 εδ.1γερμ. συν., 61 εδ.2 δαν. Συν., 117παρ.6 ισπν.συντ., 102 ιταλ. Συντ.,36 εδ.

¹⁰ Α. Μάνεσης, σ. 218.

Δεν εμπίπτουν σε αυτήν την απαγόρευση διοικητικές επιτροπές που μπορούν να προσβληθούν ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων¹¹, βάση των άρθρων 20, παρ1 ή 95, παρ 1 του Συντ.

Τα «έκτακτα δικαστήρια» είναι δικαστήρια, των οποίων η σύνθεση και η αρμοδιότητα δεν ορίζεται εκ των προτέρων γενικά, αλλά συνιστώνται η καθορίζεται η σύνθεση και η αρμοδιότητα τους δεν ορίζεται εκ των προτέρων γενικά, αλλά συνιστώνται η καθορίζεται η σύνθεση τους ad hoc και ex post facto, μετά την τέλεση αξιόποινης πράξεως ή τη δημιουργία μιας διαφοράς, για να δικάσουν αυτή τη συγκεκριμένη υπόθεση ή ορισμένα πρόσωπα που είναι εκ των προτέρων γνωστά¹². Η βασική διαφορά μεταξύ δικαστικών επιτροπών και εκτάκτων δικαστηρίων έγκειται βασικά στο ότι τα δεύτερα είναι από κάθε άποψη- συγκρότησης, σύνθεσης και λειτουργιών-δικαστήρια, ενώ τούτο δεν ισχύει με τις δικαστικές επιτροπές¹³

¹¹ Έτσι π.χ. η Ανώτατη Εφορευτική Επιτροπή των βουλευτικών εκλογών που εκδίδει απόφαση για την κατανομή των αδιάθετων βουλευτικών εδρών (άρθρο 91 παρ. 2 π.δ 92/1994 «Κωδικοποίηση σε ενιαίο κείμενο διατάξεων της νομοθετικής για την εκλογή βουλευτών», Α' 55 ή η Ανώτατη Επιτροπή Τελωνιακών Αμφισβητήσεων(ΣτΕ 2081/61)

¹² Α. Μάνεσης, σ 218.

¹³ Ibid., σ.218

IV. ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Από τα έκτακτα δικαστήρια διακρίνονται και δεν πρέπει να συγχέονται με αυτά

1) **τα εξαιρετικά δικαστήρια** τα οποία δεν απαγορεύονται αλλά αντίθετα προβλέπονται ρητά στο Σύνταγμα, ότι σε περίπτωση κατάστασης πολιορκίας, εφ' όσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις που ορίζει ο συντακτικός νομοθέτης στο άρθρο 48 παρ.1, η Βουλή συνιστά εξαιρετικά δικαστήρια ¹⁴.

2) **τα ειδικά δικαστήρια**¹⁵ που είναι δικαστήρια ειδικής δικαιοδοσίας και αρμόδια για την εκδίκαση ορισμένου είδους υποθέσεων η ορισμένης κατηγορίας προσώπων. Ο ειδικός χαρακτήρας των δικαστηρίων αυτών δεν απαγορεύεται από το Σύνταγμα. Τέτοια δικαστήρια είναι το προβλεπόμενο από το άρθρο 86 παρ.4 ειδικό δικαστήριο για τα μέλη της κυβέρνησης και του Προέδρου της Δημοκρατίας κατά το άρθρο 49 παρ.3 Σ, το δικαστήριο αγωγών κακοδικίας¹⁶ (α.99 Σ), το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο (α. 100 Σ), τα δικαστήρια εργατικών διαφορών, το Ελεγκτικό Συνέδριο, τα δικαστήρια ανηλίκων, τα δικαστήρια σωμάτων κοινών. Ασφαλίσεων, εκκλησιαστικά, στρατοδικεία, ναυτοδικεία, αεροδικεία, δικαστήρια λειών κτλ. Τη σύσταση ειδικών δικαστηρίων από το κοινό νομοθέτη προβλέπει το α. 96 Σ. Τα εξαιρετικά και ειδικά δικαστήρια δικάζουν ειδικών κατηγοριών υποθέσεις, διαφέρουν δε κατά τούτο από τα τακτικά δικαστήρια, τα οποία δεν μπορούν να δικάσουν τις υποθέσεις που ανήκουν στο πλαίσιο της ειδικής ανωτέρω εκάστης κατηγορίας η οποία ανήκει στη δικαιοδοσία των αντίστοιχων ειδικών η εξαιρετικών δικαστηρίων. Η υπαγωγή υποθέσεων που ανήκουν στη δικαιοδοσία εξαιρετικών η ειδικών δικαστηρίων σε τακτικά δικαστήρια, συνιστά παράβαση του α.8.Σ.

¹⁴ Ανδρέας, Γ Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό μέρος σελ.274.

¹⁵ Βλ. Βασιλείος Θ.Κονδύλης, Ο φυσικός ή νόμιμος δικαστής σελ. 185.

¹⁶ Πρόκειται για ειδικό δικαστήριο αφού στη σύνθεση του μετέχουν δύο τακτικοί καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών και δυο δικηγόροι, μέλη του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου των δικηγόρων.

Το γεγονός ότι τα ειδικά δικαστήρια δεν πρέπει να τα συγχέονται με τα έκτακτα δικαστήρια δεν σημαίνει ότι η ύπαρξη τους δεν θέτει κανένα πρόβλημα υπό το πρίσμα της αρχής του φυσικού ή νόμιμου δικαστή. Για να μην αντίκειται προς το άρθρο 8, παρ. 2 του Συντάγματος η ύπαρξη ειδικών δικαστηρίων, πρέπει οι διατάξεις να προβλέπουν την υπαγωγή σε αυτά ορισμένων κατηγοριών υποθέσεων ή προσώπων¹⁷ να χαρακτηρίζονται από γενικότητα και αντικειμενικότητα. Από τη μια πλευρά το πολύπλοκο των σύγχρονων κοινωνικοοικονομικών σχέσεων και η αλματώδης τεχνολογική ανάπτυξη και πρόοδος, όπως, ιδίως, στον τομέα της ειδικής νομοθεσίας περί δημοσίων συμβάσεων ή περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ίσως, εκ πρώτης όψεως δικαιολογούσε την επαναφορά, με συνταγματική αναθεώρηση του θεσμού των ειδικών δικαστηρίων στα οποία θα μετείχαν και ιδιώτες με ειδικές γνώσεις και ειδική κατάρτιση και πείρα, όπως παλαιότερα ήταν τα ειδικά διοικητικά δικαστήρια. Σε κάθε περίπτωση, βεβαίως δεν τίθεται ζήτημα παράβασης του άρθρου 8, όταν ο νομοθέτης προκρίνει τη δημιουργία ειδικευμένων για ειδικές κατηγορίες υποθέσεων τμημάτων εντός των υπάρχοντων δικαστηρίων γενικής δικαιοδοσίας.

¹⁷ Α. Μάνεσης, σ.219.ξ

5. Έκταση της ισχύος και της Συνταγματικής προστασίας του άρθρου 8 του Συντάγματος

I. Ο φυσικός η νόμιμος δικαστής ως θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα

Το δικαίωμα στον φυσικό η νόμιμο δικαστή αποτελεί ένα θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα,¹⁸ ή, άλλως, συνταγματική εγγύηση αντίστοιχου ατομικού δικαιώματος.¹⁹ Το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται σε οποιοδήποτε πρόσωπο είτε φυσικό είτε νομικό, ανεξάρτητα βεβαίως από την εθνικότητα του, όχι μόνον σε πολίτες κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και κάθε άλλο πρόσωπο που βρίσκεται στην Ελλάδα, αφού η συνταγματική διατύπωση («ουδείς στερείται») είναι απολύτως σαφής. Συνίσταται στην αξίωση καθενός έναντι του Κράτους να μη στερηθεί του δικαστή που ο νόμος καθορίζει ως αρμόδιο να κρίνει υποθέσεις όπως η δική του. Είναι δε πολύ σημαντικό το γεγονός ότι το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται και σε κάθε αλλοδαπό, στο μέτρο που ο αριθμός των αλλοδαπών οι οποίοι στις μέρες μας ζουν νομίμως στη Χώρα μας ή εισέρχονται ή/ και διαμένουν παράνομα σε αυτήν από εμπόλεμες η πτωχότερες περιοχές, ολοένα αυξάνει με λανθάνοντα τον κίνδυνο στερήσεως (και) του νόμιμου δικαστή λόγο ενδεχόμενης συχνής προσφυγής στο σοβαρότατο μέτρο της διοικητικής απέλασης²⁰

¹⁸ ΑΠ(Ολομ.) 1/1996, ΝοΒ 1997, Σ. 79

¹⁹ Π. Δατόγλου, « Η συνταγματικότητα της συμφωνίας περί διαιτησίας», σ. 1. Την άποψη αυτή ακολουθεί και ο Θ. Φορτσάκης, «Διαιτησία και Διοικητικές Διαφορές»,σ. 50.

²⁰ Με τον ν.2910/2001(ΦΕΚ/Α΄) «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις», ρυθμίστηκε, μεταξύ άλλων, και το ζήτημα της διοικητικής απέλασης αλλοδαπού και ορίστηκε σε ποιες περιπτώσεις επιτρέπεται βλ. το άρθρο 44, με τίτλο «Διοικητική απέλαση» όπως οι επιμέρους διατάξεις του ισχύουν μετά την τροποποίηση τους τόσο από τον ν.3013/2002 (ΦΕΚ 102/Α΄) «Αναβάθμιση της πολιτικής προστασίας και λοιπές διατάξεις», όσο και τον ν.3274/2004 (ΦΕΚ195/Α΄) « Οργάνωση και λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δευτέρου βαθμού».

II. Ο φυσικός η νόμιμος δικαστής ως θεσμική εγγύηση

Ο φυσικός η νόμιμος δικαστής συνιστά θεσμική εγγύηση²¹ της λειτουργίας της δικαιοσύνης έναντι τόσο της εκτελεστικής όσο και της νομοθετικής και της δικαστικής εξουσίας²², αφού αφορά το δικαιοδοτικό όργανο υπό την έννοια ότι οι δίκες της αρμοδιότητας του δεν πρέπει να αφαιρούνται ούτε μέσω αποφάσεων άλλου δικαστηρίου ή οργάνου της εκτελεστικής εξουσίας που εισάγουν (δυσμενή ή ευνοϊκή) διάκριση ούτε μέσω νόμου με αναδρομική δύναμη ούτε με ad hoc νόμο²³. Ο ορισμός της παραγράφου 1, του άρθρου 8 του Συντάγματος έχει ευρύτερη σημασία, διότι είναι δυνατόν να αφαιρεθεί από κάποιον ο φυσικός ή νόμιμος δικαστής, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι παραδίδεται σε έκτακτο δικαστήριο η δικαστική επιτροπή²⁴.

Επίσης, ορθά, σύμφωνα με την αρχή του νόμιμου δικαστή στο άρθρο 17, στοιχείο Β', στην παράγραφο 8, ορίζεται ότι απαγορεύεται να προσδιοριστεί ή να αναβληθεί υπόθεση σε δικάσιμο για την οποία έχει γίνει κλήρωση της σύνθεσης του δικαστηρίου, αφού έτσι αποφεύγονται φαινόμενα αναζήτησης 'βολικών' συνθέσεων. Ωστόσο, απαιτείται προσοχή κατά τον έλεγχο συνδρομής των προϋποθέσεων εφαρμογής των εξαιρέσεων που ορθά, καταρχήν, θεσπίζει η ίδια διάταξη.²⁵

²¹ «Institutionnelle Garantie», κατά τη γερμανική ορολογία.

²² ΑΠ(ολομ.)1/1996, ΝοΒ 1997, σ. 79. Πρβλ., επίσης, ενδεικτικά, και Κ. Χρυσόγονος, σ.384.

²³ Π. Δαγτόγλου, «Συνταγματικό Δίκαιο ..» §1539, σ.1220. Κατά τον Θ.Ν.Φλογαίτη («Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου», σ. 434) «δεν δύναται (...) η εκτελεστική εξουσία να διορίσει ή και δια νόμου νομοθετικής εξουσίας να προκαλέσει τον διορισμό δικαστών άλλων ή των οριζομένων υπό του Συντάγματος και των νόμων εις εκδίκασιν ποινικής ή πολιτικής δίκες πολίτου τινός».

²⁴ Η διάταξη παρατίθεται όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 4 του ν.3160/2003(ΦΕΚ 165/Α'), «ΕΠΙΤΑΧΥΝΣΗ της ποινικής διαδικασίας και άλλες διατάξεις», και ισχύει σύμφωνα με το άρθρο π8, παρ1, του ν.3346/2005(ΦΕΚ140/Α'), «Επιτάχυνση της διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων και άλλες διατάξεις».

Επιπλέον, επειδή η αρχή του νόμιμου δικαστή είναι σε άμεση διαλεκτική σχέση με την αρχή της ισότητας, ουσιαστικά επιτάσσει και την ίση δικαστική μεταχείριση ομοίων υποθέσεων. Έτσι ο σεβασμός της αρχής αυτής πραγματώνει αυτή την συνταγματική αρχή της ισότητας²⁶. Όταν παρατηρούνται παραβιάσεις περισσότερο ή λιγότερο κεκαλυμμένες της αρχής του φυσικού ή νόμιμου δικαστή αυτές ενέχουν αντίστοιχες παραβιάσεις της θεμελιώδους αρχής της ισότητας. Έτσι κρίνεται²⁷ ότι είναι αντισυνταγματική ή ρύθμιση η οποία παρείχε το δικαίωμα ένδικου βοηθήματος, μόνο σε ορισμένους μετόχους των προβληματικών επιχειρήσεων αποκλείοντας σε άλλους την άσκηση του²⁸, στερώντας τους

²⁵ Συγκεκριμένα ορίζεται ότι κατ'εξέρεση επιτρέπεται:(α) Ο προσδιορισμός 1) αν συμπληρώνεται ο χρόνος της παραγραφής του εγκλήματος, οπότε ο αρμόδιος εισαγγελέας εκδίδει αιτιολογημένη πράξη, που παραμένει στη δικογραφία, 2) αν ο κατηγορούμενος κρατείται και συμπληρώνεται το ανώτατο όριο της προσωρινής κράτησης, 3) αν πρόκειται για υποθέσεις του άρθρου 27, παρ 2, του ΚΟΔΚΔΛ (υποθέσεις που τα πολιτικά και ποινικά δικαστήρια δικάζουν μόνο κατά το μήνα Αύγουστο) 4) αν ο νόμος ορίζει προθεσμία προσδιορισμού. (β) Η αναβολή 1) αν ο νόμος ορίζει προθεσμία αναβολής 2) αν συντρέχει λόγος αναβολής σε σύντομη ρητή δικάσιμο, που αιτιολογείται ειδικά στην απόφαση.

²⁶ Α. Ραΐκος, «Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου»τ.Α', σ.390 και Δ.Τσατσος, «Συνταγματικό Δίκαιο»τ.β', σ.475

²⁷ ΣτΕ(Δ'Τμ.) 150/1999. Στην υπόθεση αυτή επρόκειτο για αίτηση ακυρώσεως κατά υπουργικής που αφορούσε την εταιρεία με την επωνυμία «Μεταλλεία Βωξίτου Ελευσίνας- Μεταλλευτικά, Βιομηχανικά Εργασία Α.Ε.» και ειδικότερα τη ρύθμιση των οφειλών της στις Τράπεζες, το Δημόσιο, τα ασφαλιστικά ταμεία και τον Οργανισμό Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων(ΟΟΑΕ)

²⁸ Στην απόφαση ΣτΕ150/199(σκέψη 5), το Συμβούλιο της Επικρατείας επανέλαβε τη λύση που δόθηκε το 1988 από την ολομέλεια (ΣτΕ Ολομ. 9/1988), σύμφωνα με την οποία με τις διατάξεις του άρθρου 10, παρ1-4 του ν.1386/1983(ΦΕΚ 107/Α'), για τον «Οργανισμό Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων», προκύπτει ότι «κατά της υπουργικής πράξεως, με την οποία αποφασίζεται η εφαρμογή σε ορισμένη επιχείρηση του μέτρου της αναγκαστικής αυξήσεως του κεφαλαίου της ή και της κεφαλαιοποιήσεως των οφειλών της, κατά της οποίας, ως εκτελεστής διοικητικής πράξεως, θα μπορούσε να ασκηθεί αίτηση ακυρώσεως στο Συμβούλιο της Επικρατείας, προβλέπεται ήδη η άσκηση προσφυγής ουσίας στο πενταμελές διοικητικό εφετείο, η απόφαση του οποίου υπόκειται σε αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.[...]». Το Δικαστήριο, συνήγαγε όμως ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, το ένδικο αυτό βοήθημα παρεχόταν στους παλαιούς μετόχους της ανώνυμης εταιρίας, σε αυτούς δηλαδή που ήταν μέτοχοι κατά τον χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης πράξεως, μόνο εφόσον εκπροσωπούσαν το 1/3 του κεφαλαίου της, καθώς και στα μέλη του απερχόμενου διοικητικού συμβουλίου, κατ' αποκλεισμό όλων των άλλων παλαιών μετόχων. Περαιτέρω, έκρινε ότι «είναι εύλογο να μη θέλησε ο νόμος τη διάσπαση του δικαστικού ελέγχου σε έλεγχο νομιμότητας και έλεγχο

με αυτόν τον τρόπο όχι μόνον του θεμελιώδους δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας αλλά και του δικαιώματος στον νόμιμο δικαστή. Ωστόσο, δυστυχώς, παρατηρείται ότι συχνά ο έλληνας δικαστής δεν αναφέρεται ρητά στην παραβίαση του άρθρου 8,παρ.1 του Συντάγματος, αν και στις περιπτώσεις που αντιμετώπιζε ετίθετο ζήτημα παραβίασης και του άρθρου αυτού²⁹. Εν όψει της ανάλυσης και των παραδειγμάτων που παρατέθηκαν συμπεραίνουμε ότι η διασφάλιση του φυσικού η νόμιμου δικαστή αποτελεί όχι μόνο δημόσιο δικαίωμα των ατόμων ,αλλά και αντικειμενικού χαρακτήρα αρχή που αποτελεί θεμελιώδη βάση της δικαστικής

ουσίας, εξαρτώμενο κάθε φορά από το πρόσωπο που ασκεί το ένδικο μέσο. Ο αποκλεισμός, εν τούτοις, των μετοχών που δεν εκπροσωπούν με τις μετοχές τους το ποιο πάνω ποσοστό κεφαλαίου, από κάθε ένδικη προστασία αφού κατά την έννοια των διατάξεων της παρ.4 του άρθρου 10,[...] , δεν παρέχεται στην κατηγορία αυτή των μετόχων, των οποίων έννομα συμφέροντα θίγονται από την εκτελεστή διοικητική πράξη υπαγωγής της ανώνυμης εταιρίας στις ρυθμίσεις του άρθρου αυτού , ούτε το ένδικο βοήθημα της προσφυγής ουσίας ούτε το ένδικο βοήθημα για την προστασία των έννομων αυτών συμφερόντων τους, προσκρούει στις διατάξεις των άρθρων 95 παρ.1,ά και 20 παρ. 1 του Συντάγματος, από το συνδυασμό των οποίων προκύπτει η υποχρέωση του νομοθέτη να εξασφαλίζει σε όλους την προστασία αυτή»

²⁹ Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε, λ.χ. στις αποφάσεις ΣτΕ Ολομ. 9/1988 και ΣτΕ(Δ' Τμ.)150/1999, ότι κατά το μέρος που η επίμαχη, στην υπόθεση εκείνη, διάταξη του ω.1386/1983 περιόριζε το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής στους μετόχους που εκπροσωπούν ορισμένο ποσοστό του κεφαλαίου της ανώνυμης εταιρείας κατ' αποκλεισμό των υπολοίπων μετόχων, ήταν ανίσχυρη, ως αντικειμενική στις προαναφερθείσες συνταγματικές διατάξεις και συνεπώς δεν έχει κατά το μέρος αυτό εφαρμογή, μη ισχύοντας του περιορισμού. Συνεπώς, όλοι οι μέτοχοι, ανεξάρτητα από τον αριθμό μετοχών που κατείχαν και του ποσοστού του κεφαλαίου που εκπροσωπείτο με αυτές είχαν δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής ουσίας στο πενταμελές διοικητικό εφετείο κατά της υπουργικής αποφάσεως με την οποία υπαγόταν μια ανώνυμη εταιρία στις διατάξεις του άρθρου 10 του ν.1386/1983. Το δικαστήριο έκρινε όμως ότι το ένδικο αυτό βοήθημα αποτελούσε παράλληλη προσφυγή, η οποία εμποδίζει, κατά το άρθρο 45, παρ 1 του π.δ του π.δ 18/1989, την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατά της πράξεως αυτής και κατά συνέπεια , η αίτηση ακυρώσεως που ασκείται κατά της πράξεως του Συμβουλίου της Επικρατείας, παραπέμπεται από αυτό για να κριθεί ως προσφυγή ουσίας στο αρμόδιο πενταμελές Διοικητικό Εφετείο, σύμφωνα με το άρθρο 34 του ν.1968/1991(ΦΕΚ150/Α) βλ. και την απόφαση ΣτΕ1911/1995. Όμως το Συμβούλιο της Επικρατείας ούτε στην απόφαση 91/1988 ούτε στην απόφαση 150/1999 αναφέρθηκε και στη διάταξη του άρθρου 8, παρ. 1, του Συντάγματος, την οποία σαφώς παραβίαζε η επίμαχη ρύθμιση του νόμου 1386/1983 για τις προβληματικές επιχειρήσεις .

οργάνωσης της χώρας³⁰, από την οποία πηγάζει η εγγύηση καθενός για την προστασία του, κατά την απονομή της δικαιοσύνης, απέναντι στην (ενδεχόμενη) αυθαιρεσία της νομοθετικής, εκτελεστικής αλλά και δικαστικής εξουσίας³¹. Έτσι, ως θεσμική εγγύηση, ο νόμιμος δικαστής συμβάλει στην εύρυθμη λειτουργία και απονομή της δικαιοσύνης, στην επίτευξη δίκαιης δίκης και την εξάλειψη φαινομένων αυθαιρεσίας κατά την άσκηση του δικαιοδοτικού έργου από τα δικαστήρια.

³⁰ Για τον «φυσικό η ποινικό δικαστή», βλ. τις παρατηρήσεις του Ν. Ανδρουλάκη, «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», σ.22επ.

³¹ Στ. Πανταζόπουλος, σ.38 επ. και Α. Σβώλος και Βλάχος, σ.116, σημεία 3 και 4 και Γ. Ράμμος, §34, σ.71, σημείο IV. Προβλ. επίσης ΜΠρωτΘεσσαλ.853/1983.

III. Φορείς δικαιώματος

Φορέας των δικαιωμάτων που απορρέουν από το α. 8. Συντάγματος είναι, όπως καθίσταται άλλωστε σαφές από την ίδια τη διατύπωση του , ο καθένας φυσικό η νομικό πρόσωπο, Έλληνας η αλλοδαπός. Από την ίδια τη φύση τους εξάλλου τα δικαιώματα αυτά δεν μπορούν παρά να στρέφονται κατά της κρατικής εξουσίας , αφού αυτή καθορίζει την οργάνωση και απονομή δικαιοσύνης. Αποδέκτης της ισχύος τους δεν είναι, στο πλαίσιο αυτό, μόνο ο νομοθέτης και η διοίκηση , αλλά επίσης και η δικαιοσύνη, κατ' εξοχήν μάλιστα τα όργανα που ασκούν τη διοίκηση των δικαστηρίων.

Δεν πρόκειται πάντως αποκλειστικά για ατομικό δικαίωμα, με σκοπό την προστασία κυρίως της προσωπικής ασφάλειας και κατ' επέκταση των συμφερόντων γενικά των φορέων του, αλλά και για θεσμική εγγύηση . Και τούτο διότι ο καθορισμός της αρμοδιότητας και της σύνθεσης των δικαστηρίων με βάση κοινές για όλους γενικές και αφηρημένες ρυθμίσεις αυτονόητα συμβάλλει στην εύρυθμη λειτουργία και απονομή της δικαιοσύνης , με αποκλεισμό της αυθαιρεσίας. Συνεπώς τα απορρέει ένα θεσμικό κεκτημένο . Έτσι π.χ. Πρέπει να θεωρηθεί ότι απολαμβάνει συνταγματική κατοχύρωση ο θεσμός της κλήρωσης των συνθέσεων στα ποινικά δικαστήρια , όπως αυτός καθιερώνεται στο άρθρο 17 του Οργανισμού Δικαστηρίων (ν.1756/1988, όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 1868/1989).

IV. Ζήτημα αναστολής άρθρου 8

Το άρθρο 8 ανήκει στις διατάξεις του Συντάγματος των οποίων η ισχύς μπορεί να ανασταλεί εν όλω ή εν μέρει από τη Βουλή στο πλαίσιο των εξαιρετικών εξουσιών που της παρέχει το άρθρο 48 του Συντάγματος³². Αυτή η αναστολή της ισχύος του νόμιμου δικαστή δεν έχει αποτιμηθεί με κανένα από τα προϊσχύσαντα Συντάγματα ως την ανώμαλη αναθεώρηση του 1952 και η θέσπιση της μπορεί να εξηγηθεί³³ μόνο σε συνάρτηση με την κατάσταση που χαρακτήριζε την πολιτικοκοινωνική πραγματικότητα της Ελλάδος την εποχή που ακολούθησε τον Εμφύλιο.

Η αναστολή του άρθρου 8 σε περίπτωση που η χώρα τίθεται σε κατάσταση πολιορκίας, επαναλήφθηκε σε αναθεώρηση του 1975, έτσι ώστε η επιφύλαξη που δικαιολογεί το εναντίον της λαθροχειρίας που έχει συντελεστεί με την αναθεώρηση του 1952 να μην έχει πλέον θέση³⁴. Εξάλλου η δυνατότητα αναστολής του άρθρου 8 στο πλαίσιο του α.48.Σ είναι αδικαιολόγητη καθώς αυτό προβλέπει ούτως ή άλλως τη δυνατότητα σύστασης εξαιρετικών δικαστηρίων³⁵. Ποιο αναλυτικά αν τυχόν ετίθετο σε ισχύ ο νόμος περί καταστάσεως πολιορκίας, και αναστέλλονταν οι διατάξεις της παραγράφου 1, του άρθρου αυτού που απαγορεύει τη στέρηση του φυσικού ή νόμιμου δικαστή, και μάλιστα για κάθε είδους θέματα δικαιοδοσίας η δικαστικών σχέσεων και των ολοκληρωτικά "ξένων". Προς την ανάγκη που δικαιολογεί τα εξαιρετικά μέτρα του άρθρου 48, αφετέρου θα ήταν δυνατή η σύσταση δικαστικών επιτροπών και εκτάκτων δικαστηρίων άσχετα και πέραν από τα εξαιρετικά δικαστήρια του άρθρου 48.

³² Όπως έχει μετά την αναθεώρηση του 1986.

³³ Κατά τον Χ.Σγουρίτσα («Συνταγματικών Δικαιών», τόμος II β, σ.57) «η παρεμβολή και του άρθρου 8 μεταξύ των υποκειμένων εις αναστολήν[άρθρων] υπήρξεν νομικώς ανώμαλος και δεν θα έπρεπε να λαμβάνεται υπ' όψη»

³⁴ Βλ.Κασιμάτης/ Μαυριάς, Ερμηνεία του Συντάγματος 2001, Μπέης

³⁵Βλ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα 1991.Τομ Β.

V. ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ Η ΝΟΜΙΜΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ ΣΤΗΝ ΕΣΔΑ

Την αρχή του νόμιμου δικαστή καθιερώνει σε ευρωπαϊκό επίπεδο το άρθρο 6, παρ. 1, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ)³⁶, καθιερώνει την αρχή του νόμιμου δικαστή σε ευρωπαϊκό επίπεδο και ορίζει «παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσης του δικαστεί δικαίως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερόληπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος³⁷, το οποίο θα αποφασίσει είτε επί των αμφισβητήσεων είτε επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Με την έκφραση “νομίμως λειτουργούντος” εννοείται η απαραίτητη νομοθετική νομιμοποίηση που χρειάζεται ένα όργανο στα πλαίσια μιας δημοκρατικής κοινωνίας ώστε να επιλύσει υποθέσεις ιδιωτών πραγματώνοντας το δικαίωμα τους στο νόμιμο δικαστή ανεξάρτητο από επεμβάσεις εκτελεστικής εξουσίας, μπορεί επίσης να ερμηνευθεί είτε στενά είτε διασταλτικά³⁸. Στενά θα σήμαινε την απαγόρευση των *de facto* ‘δικαστηρίων’ και ‘δικαστικών επιτροπών’ που δημιουργούνται σε ανώμαλες πολιτειακές περιόδους, σε κάθε περίπτωση δεν αποτελούν δικαστήρια, άρα δεν συνιστούν φυσικό η νόμιμο δικαστή, όργανα τα οποία δεν είναι ανεξάρτητα της εκτελεστικής εξουσίας άρα οι πράξεις τους μπορούν να ακυρωθούν. Πρέπει να τονιστεί ότι η ΕΣΔΑ δεν περιορίζεται στη διακήρυξη κάποιων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών και στη πρόβλεψη μέσων για διασφάλιση δίκαιης δίκης, αλλά

³⁶ Για την ανάλυση του άρθρου αυτού, βλ., ενδεικτικά, την ανάλυση του Ι.Σαρμά, «Η δίκαιη δίκη (άρθρο 6, παραγράφος 1 της Σύμβασης της Ρώμης)», σ.141-157

³⁷ Βλ. την ανάλυση του G. Cohen-Jonathan, «Convention Européenne...», §§132 επ., όπου και ανάλυση της σχετικής ομολογίας του ΕΕΔΑ, και του L. Milano, «Le droit á un tribunal au sens de la Cour européenne des droits de l'homme», ιδίως σ. 422 επ. Ειδικά για το δικαίωμα σε ένα αμερόληπτο δικαστήριο, κατά την ΕΣΔΑ, βλ. M.-A. Frison-Roche.

³⁸ J.-Cl.Soyer και M.de Salvia, σ.261.

προβαίνει και στη θεσμοθέτηση οργάνων για τη διασφάλιση αυτής³⁹. Τέλος όπως έχουμε αναφέρει η αρχή του νομίμου δικαστή κατοχυρώνει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα⁴⁰, το οποίο υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, στις 16 Δεκεμβρίου 1966, στη Νέα Υόρκη που έχει κυρωθεί με τον ν.2462/1997⁴¹. Το περιεχόμενο της αρχής αυτής βρίσκεται εμμέσως και στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (άρθρο 10) όπου ορίζεται ότι καθένας έχει δικαίωμα η υπόθεση του να δικασθεί δίκαια και δημόσια από δικαστήριο ανεξάρτητο και αμερόληπτο.

³⁹. Βλ. ενδεικτικά, τη λεπτομερειακή ανάλυση των διατάξεων του άρθρου 6, της ΕΣΔΑ, των J.CI.Soyer και M.de Salvia σ. 239 επ.

⁴⁰. Βλ. Χρ. Μπουρλογιάννη – Βράιλα « Η Επιτροπή του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα...»

⁴¹.ΦΕΚ 25/Α'. Βλ. και Ε Ρούκουνα, « Η ανεξαρτησία και η αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης κατά τις διεθνείς συμβάσεις» in «Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη» σ. 25-33.

6.ΕΠΙΛΟΓΟΣ

«ο νόμιμος δικαστής»

Ο Συντακτικός νομοθέτης καθιερώνει στο άρθρο 8 του Συντάγματος, την αρχή του νόμιμου δικαστή. Πρόκειται για μια γενικότερη αντικειμενική αρχή του Δικονομικού Δικαίου, η οποία δεν αφορά μόνο την ποινική αλλά και την πολιτική, διοικητική ακόμα και την πειθαρχική διαδικασία. Νόμιμος είναι ο δικαστής κατά την πρώτη παράγραφο του άρθρου 8 Σ, ο οριζόμενος από το νόμο, τυπικό η ουσιαστικό την ύπαρξη του οποίου δεν μπορεί να στερηθεί κανείς χωρίς τη θέληση του. Η θέληση των διαδίκων τίθεται ως βάση από τον Συντακτικό Νομοθέτη, προκειμένου να αποκλειστεί η δυνατότητα της υπαγωγής συγκεκριμένης υπόθεσης χωρίς την θέληση των διαδίκων σε δικαστήριο άλλο πέραν του καθοριζόμενου από το νόμο. Έτσι είναι επιτρεπτή κατ' αρχήν η υπαγωγή σε εκούσια διαιτησία, σύμφωνα πάντοτε με τις εκούσιες διατάξεις. Η θέληση όμως των διαδίκων δεν έχει την έννοια της δυνατότητας επιλογής από μέρους τους του δικαστηρίου της επιλογής τους παρακάμπτοντας τους κανόνες περί δωσιδικίας. Πράγματι, οι κανόνες αυτοί έχουν τεθεί χάριν της δημοσίας τάξεως και για το λόγο αυτό δεν μπορούν να μεταβληθούν με μόνη τη βούληση των μερών. Κατά τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 8, δεν επιτρέπεται να συσταθούν δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια, με οποιοδήποτε όνομα. Οι λόγοι της ειδικής αυτής διατύπωσης είναι ιστορικοί. Η σύσταση δικαστικών επιτροπών έκτακτων στρατοδικείων αποτέλεσε τη συχνότερη μορφή παραβίασεως της αρχής του νόμιμου δικαστή. Από τα έκτακτα δικαστήρια διακρίνονται τα εξαιρετικά δικαστήρια τα οποία όχι μόνο δεν απαγορεύονται, αλλά αντιθέτως προβλέπονται ρητά από το Σύνταγμα στην περίπτωση της κατάστασης πολιορκίας (άρθρο 48 παρ.1)

Συμπεράσματα

Η συνταγματική κατοχύρωση του « νόμιμου δικαστή» αποτελεί γενικότερη αντικειμενική αρχή του δικονομικού δικαίου από την οποία απορρέουν ατομικά δικαιώματα. Ωστόσο η προσφορά του συγκεκριμένου άρθρου εντοπίζεται κυρίως στη δυνατότητα αποκλεισμού πιθανότητας αυθαιρεσίας της δικαστικής εξουσίας αν και η ιστορία έχει δείξει ότι πιθανόν να μην έχει ιδιαίτερο αντίκρισμα, διότι έχουν επιχειρηθεί πολλές φορές παρεμβάσεις σε δικαστικές υποθέσεις , στα πλαίσια ευρύτερων συμφερόντων γεγονός που υποτιμά κατ'αρχήν το εν λόγω άρθρο του Συντάγματος αλλά και κλονίζει την πίστη των πολιτών στη διαφάνεια που πρέπει να χαρακτηρίζει τη δικαιοσύνη πλήττοντας συγχρόνως και το κύρος της

7.Βιβλιογραφία

Δαγτόγλου Πρόδρομος, «Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα», Α' και Β' τόμ, Αθήνα, εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλας 1991.

Κασιμάτης Γεώργιος, Μελέτες Ι. 1975-1995. Δημοκρατία», Αθήνα- Κομοτηνή, εκδ.Αντ. Ν.Σάκκουλας, 1996.

Μάνεσης Αριστόβουλος, «Συνταγματικά Δικαιώματα», α', «Ατομικές Ελευθερίες», εκδ. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 1982.

Βασίλειος Θ. Κονδύλης «Ο Φυσικός ή Νόμιμος Δικαστής» Αθήνα –Κομοτηνή, εκδ.Αντ. Ν.Σάκκουλας, 2007.

Κώστας Χ. Χρυσόγονος «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα» Αθήνα –Κομοτηνή, εκδ.Αντ. Ν.Σάκκουλας, 2002.

Μπέης Κωνσταντίνος, «Πολιτική Δικονομία Γενικά Αρχαί και κατ' άρθρον ερμηνεία Ι β'. Γενικά διατάξεις (άρθρα 106 έως 207)», Αθήνα, εκδ. Αφοί Π Σάκκουλα, 1973.

Α. Δημητρόπουλου .Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου ΙΙΙ Θ' έκδοση, Αθήνα 2001

Σβώλος Α.Ι. και Βλάχος Γ.Κ., « Το Σύνταγμα της Ελλάδος. Μέρος Ι, Ατομικά Δικαιώματα», Τόμος Β' Αθήνα 1955.

Πανταζόπουλος Στέφανος, «Η Εξαίρεση του Δικαστή (Συμβολή στην Αρχή του Φυσικού δικαστή)», Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ.Ν.Σάκκουλας 1992.

Ράϊκος Αθανάσιος, « Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου», τόμος Α', Αθήνα, εκδ. Σάκκουλας, 8^η εκδ., 1980.

